

Nr 339.

Av herr **Lundqvist**, *angående sjukhussysslomännens kompetens och anställningsförhållanden m. m.*

Under det senaste årtiondet har sjukhusväsendet i vårt land undergått en synnerligen kraftig utveckling. Framstegen inom läkarevetenskapen samtidigt med en allmän strävan hos myndigheter och enskilda att göra sjukvården effektiv och så lätt tillgänglig som möjligt för alla ha medverkat att i hög grad påskynda denna utveckling, som för övrigt icke visar någon som helst tendens att stagnera. De goda konjunkturerna ha fört med sig en ökad intensitet, som främst tagit sig uttryck i uppförande av nya sjukvårdsanstalter och avsevärda utbyggnader av redan befintliga. Samtidigt härmed fortgår allttjämt en förbättring av sjukvården i kvalitativt avseende.

Den pågående utvecklingen för emellertid med sig ekonomiska konsekvenser av betydande omfattning. Driftskostnaderna vid våra sjukvårdsinrättningar ha ökat icke blott i takt med sjukhusväsendets kvantitativa utbyggnad utan vida därutöver. Det är självfallet, att även den kvalitativa förbättringen av sjukvården måste få sin tydliga avspeglning i kostnadsökningen. Icke minst de senaste årens strävanden att nedbringa arbetstiden för sjukhusanställda ha medfört betydande kostnadsökningar för sjukvårdsinrättningarnas ägare. För de svenska landstingen har frågan om finansieringen av driften vid sjukvårdsinrättningarna kommit att bli allvarlig och betydelsefull, och för vissa landsting har den snabba utvecklingen på detta område fört med sig skatteökningar av betydande och oroande omfattning.

Under sådana förhållanden är det helt naturligt att den ekonomiska förvaltningen vid våra sjukhus kommit att tilldraga sig ökad uppmärksamhet. Särskilt angeläget måste det framstå för de anslagsbeviljande myndigheterna, att den organisation och de funktionärer, som på detta område arbeta, äro väl rustade att fylla sin uppgift.

Enligt gällande bestämmelser, sjukhusstadgan § 32, är det sysslomannen, som under direktionens förmanskap och styresmannens inseeende har att handhava sjukhusets ekonomiska förvaltning och därmed i sammanhang stående angelägenheter. Den vaga formuleringen rörande styresmannens (läkarens) inseeende torde i praktiken icke innebära, att styresmannen vill eller kan taga något direkt ansvar för den ekonomiska förvaltningen. Det torde sålunda vara sysslomannen, som närmast har att bära ansvaret härför. Av största betydelse är därför, att denne är så väl skickad som möjligt för sin viktiga uppgift.

I nu gällande sjukhusstadga, § 30, inskränka sig bestämmelserna om *behörighet och kompetens* för sysslomannen till en i mycket vaga och allmänna ordalag formulerad fordran på kunnighet i bokföring och erfarenhet i ekonomiska frågor och förvaltningsgöromål. Denna formulering lämnar ett ganska

fritt spelrum för subjektiv uppfattning och personligt godtycke vid tillsättande av sysslomannabefattningar. Med hänsyn till de krav, som ur allmän synpunkt måste ställas på den, som skall handhåva ledningen av och ansvaret för den ekonomiska förvaltningen av ett sjukhus, bör i sjukhusstadgan klart och tydligt angivas de minimikvalifikationer, som böra uppfyllas av en sjukhussyssloman.

Sjukhusstadgans bestämmelser reglera endast förhållandena vid lasarett, sjukstugor och tuberkulosanstalter. Beträffande en annan grupp av allmänna sjukvårdsinrättningar, nämligen statens sinnessjukhus, har det under tiden efter sjukhusstadgans tillkomst befunnits nödigt att utfärda detaljerade bestämmelser angående villkoren för behörighet till sysslomannatjänst. Det torde vara obestriddigt, att en syssloman vid ett lasarett har minst lika makt-påliggande och kvalificerade arbetsuppgifter som en syssloman vid ett sinnessjukhus av motsvarande storlek.

Behörighetsvillkoren för syssloman och kontorspersonal vid statens sinnessjukhus äro angivna i kungl. brev den 30 december 1930. Bestämmelserna gälla från och med år 1931 och föreskriva följande villkor för behörighet till ordinarie befattning nämligen:

»till befattning som syssloman dels att hava undergått minst realskoleexamen samt antingen avlagt godkänd avgångsexamen vid ett av staten understött handelsgymnasium eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning och dels att hava ådagalagt skicklighet och beprövad erfarenhet i ekonomisk förvaltning;

till befattning som bokhållare, kassör och kameralbiträde att hava undergått minst realskoleexamen eller vad angår kassör och kameralbiträde, avgångsexamen från statens normalskola för flickor i Stockholm eller med denna i fråga om kompetensvärdet av avgångsbetyg jämställd skola samt antingen avlagt godkänd avgångsexamen vid ett av staten understött handelsgymnasium eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning;

till befattning som kanslibiträde och kontorsbiträde fordras skolutbyggnad i likhet med den för kassör och kameralbiträde föreskrivna, ävensom kunskap i maskinskrivning;

till envar av ovannämnda befattningar utom sysslomansbefattning fordras, att under minst ett år hava tjänstgjort vid någon av statens sinnessjukhus och visat sig lämplig för tjänstgöringen samt att hava uppnått en levnadsålder av 24 år.»

Någon anledning att fastställa lägre kompetensfordringar för sysslomän och kontorspersonal vid större och medelstora lasarett och sanatorier torde icke föreligga. Däremot torde de strängare kompetensvillkoren icke böra gälla för sysslomän vid mindre sjukhus, där tjänstegörömbålen för befattningshavaren utgöra en bisyssla. I sistnämnda avseende kunde måhända benämningen redogörare användas. I varje fall torde det icke innebära någon svårighet att i författningstexten angiva och i praktiken avgöra, när de strängare kompetensvillkoren skola gälla.

I detta sammanhang ligger nära till hands att beröra frågan om *säkrare*

anställning för sysslomän och kontorspersonal. Sjukhusstadgan innehåller beträffande syssloman den bestämmelsen, att denne antages med sex månaders ömsesidig uppsägningstid. Även om det bästa samarbete råder på våra sjukhus, kan denna sysslomannens osäkra ställning medföra icke blott ganska besvärande förhållanden för vederbörande tjänstemän själva utan dessutom olägenheter för sjukhusförvaltningen. Det kan nämligen lätt inträffa, att sysslomannen, därest han sin plikt likmätigt energiskt hävdar sina huvudmäns intressen, utsätter sig för allvarliga risker. Det vore därför i högsta grad till gagn för tjänstens utövande, om sysslomannen bereddes en mera tryggad anställning.

Gällande sjukhuslag medger icke *besvär* rätt vid t. ex. tillsättning av syssloman utom i fall, då »direktionens beslut ej tillkommit i laga ordning» och sålunda de formella bestämmelserna icke iakttagits. Erfarenheten har visat, att denna rätt i verkligheten är av betydelselös innebörd. Sjukhusdirektionernas beslut äro i detta avseende i realiteten slutgiltiga. Till förebyggande i möjligaste mån av alla eventuella missgrepp och orättvisor härutinnan synas bestämmelser om ett effektivt verkande besvärsinstitut böra inryckas i sjukhuslagen.

Det torde i detta sammanhang få framhållas, att syssloman, förvaltnings- och ekonomipersonal i detta hänseende äro försatta i ett sämre läge än sjukvårdspersonalen. Den senare kategorien har tillförsäkrats rätt att i högre instans anföra besvär över t. ex. ett orättvist avskedande, under det att den förstnämnda personalen endast har rätt att anföra besvär över beslut, som ej tillkommit i laga ordning. Sjukvårdspersonalens ställning i förenämnda fall har ytterligare stärkts genom ett tillägg till sjukhusstadgan den 11 oktober 1936, varigenom direktionens beslut om entledigande av sådan befattningshavare ej har giltighet, med mindre det biträts av minst två tredjedelar av de röstande, i det fall vederbörande lasarettsläkare avstyrkt åtgärden.

I motion till 1928 års riksdag av herr Hage underströks kravet på lika berättigande i detta avseende mellan sjukvårds- och ekonomipersonal, inklusive sysslomän, vilka senare ansågos böra beredas samma rätt som sjukvårdspersonal att hos högre myndighet överklaga och beivra en orättvis behandling, såsom t. ex. ett godtyckligt avskedande.

De nu rådande förhållandena innebära, att sysslomannen faktiskt står rättslös, då det gäller att ändra eller tillrättalägga ett av en mindre vidsynt sjukhusdirektion fattat beslut av åsyftad innebörd. En ändring i nu gällande författning, så att de påtalade olägenheterna undanröjas, torde få anses som ett intresse även ur samhällets synpunkt.

Det ligger i sakens natur, att en dugande syssloman av sin direktions utnyttjas och i realiteten till sjukhusets gagn utövar ett ganska bestämt *inflytande på den ekonomiska förvaltningen*. I nu gällande sjukhuslagstiftning är han emellertid i hög grad beroende av styresmannen. Sjukhusets styresmän, som tillsättas så gott som uteslutande efter sina meriter som läkare, hava i nu gällande lagstiftning tillförsäkrats ett väsentligt större inflytande på ekonomiska förvaltningsfrågor än sysslomännen, som dock antagits på

grund av kvalifikationer just på dessa områden, och på vilka dessutom ansvaret för den ekonomiska förvaltningen formellt vilar. Utvecklingen har gått i sådan riktning, att tidpunkten nu kan anses vara inne för en justering av lagstiftningen i detta hänseende.

I ett på sin tid av vederbörande riksdagsutskott från Svenska Landstingsförbundet infordrat yttrande över en av fröken Bertha Wellin väckt motion om utredning av frågan om beredande av särskild kompetens för fullgörande av vissa med styresmansbefattningen förenade administrativa och ekonomiska åligganden har sålunda landstingsförbundets styrelse bland annat anfört följande:

»Med den omfattning, som själva läkargärningen fått för lasarettsläkaren, torde enligt styrelsens mening utvecklingen inom sjukhusförvaltningen komma att och böra gå i den riktningen, att det ekonomiska och administrativa arbetet allt mera överflyttas från honom för att i stället läggas på sysslomannen och verkställande direktionsledamoten. Det slutliga resultatet av en dylik utveckling torde väl för de största sjukhusens vidkommande böra bli det, att även hos oss, såsom redan skett flerstädes i utlandet, anstaltens ekonomiska ledning helt skiljes från den medicinska.»

Professor E. G. Nyström vid Akademiska sjukhuset i Uppsala yttrade i ett förslag till inrättande av en ny befattning (intendent) vid sjukhuset för den ekonomiska förvaltningen bland annat:

»Behovet av ett mera självständigt handhavande av den ekonomiska förvaltningen genom särskild befattningshavare har emellertid gjort sig allt mera gällande, ju mer densamma vuxit ut till proportioner, som en sjukhusläkare i regel varken har förmåga eller tid att behärska.»

Herr Hage föreslog i förut omnämnda motion till 1928 års riksdag, att riksdagen måtte uttala sig för sådan ändring i förslaget till sjukhusstadga, att möjlighet kunde beredas sjukhusdirektion att överlämna föredragningen inför direktionen åt sysslomannen i sådana frågor, där detta ansåges lämpligt.

Vid samma riksdag hade professor Israel Holmgren i en motion beträffande sysslomännens anställning uttalat sig för, att densamma borde bli starkare, och vid frågans behandling i riksdagen yttrade professor Holmgren bland annat:

»Vidare ber jag få påminna om sysslomannens ställning vid lasaretten. Det föreslås här, att sysslomannen skall vara anställd med 6 månaders uppsägning. Jag har framhållit, att det icke kan vara riktigt att ha en så utomordentligt viktig befattningshavare anställd på så lösa boliner, att han kan sägas upp med endast 6 månaders uppsägningstid när som helst. Jag tycker det vore riktigare, att han finge fastare anställningsform. Sysslomansbefattningen har nämligen den allra största ekonomiska betydelse för sjukhusen, och det ligger vikt på, att sysslomannens ställning blir starkare, blir mera auktoritativ vid våra sjukhus än vad den varit och för närvarande är. Att denna uppfattning icke arbetat sig fram till realiserande, det beror på, att vi icke haft så stora sjukhus, utan ha haft en-läkarensjukhus till största delen. Vid sådana sjukhus gör sig icke behovet av denna förändring så starkt gäl-

lande. I samma mån som man får större sjukhus med flera olika överläkare och olika avdelningar, blir det mycket viktigt, att sysslomannen får en stark ställning med auktoritet.»

Sysslomannens inflytande på den ekonomiska förvaltningen är visserligen tryggad genom skyldigheten för direktion och styresman att, innan ärende, som rör sjukhusets ekonomiska förvaltning avgöres,, höra sysslomannen, men föredragningen av dessa frågor inför direktionen är uppdragen åt styresmannen, i den mån ordföranden icke förbehåller sig denna uppgift. Det skulle dock — enligt vad det vill förefalla — innebära ett bättre och riktigare utnyttjande av förefintlig arbetskraft, om föredragningen inför direktionen av samtliga ärenden rörande den ekonomiska förvaltningen anförtröddes åt den befattningshavare, som äger speciell sakkunskap beträffande dylika ärenden, nämligen sysslomannen, i den mån direktionens ordförande icke förbehölle sig denna uppgift. En specialisering av här anført slag och uppdelning av arbetsuppgifterna mellan styresman och syssloman torde i själva verket redan vara genomförd vid flertalet större sjukhus.

Någon anledning att i författningarna kvarhålla föreskriften, att sysslomannen handhaver lasarettets ekonomiska förvaltning under styresmannens inseende, torde icke längre förefinnas.

Under återopande av vad sålunda blivit anført tillåter jag mig anhålla,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande här ovan berörda spörsmål och om framläggande för nästa års riksdag av de förslag till ändringar i sjukhuslagstiftningen, som därav må kunna föranledas.

Stockholm den 22 januari 1938.

R. Lundqvist.
